

Balantidiazė - retai pasitaikanti, tačiau pavojinga liga

Balantidiazė yra žarnyno pirmuonių sukelta liga, kuriai būdinga organizmo intoksikacija bei storosios žarnos pažeidimo reiškiniai.

Ligos sukėlėjas pirmuonis *Balantidium coli* yra stambiausias žmonių parazitinis pirmuonis. Jis parazituoja storjoje žarnoje ir gali sudaryti dvi morfologiškai skirtingas formas: vegetacines formas ir cistas. Vegetacinės formos yra apie 50–130 μm dydžio, padengtos blakstienėlėmis, kuriomis energingai juda. Savo išvaizda balantidijos primena kaktusą. Balantidijos maitinasi bakterijomis, krakmolo grūdeliais, eritrocitais, leukocitais. Vegetacinės formos neatsparios, aplinkoje greitai žūsta, išmatose gyvybingos išsilaiko tik 5–6 valandas. Balantidijų vegetacinės formos sudaro stambias 50–70 μm dydžio, rutulio formos cistas, kurios išsiskiria su išmatomis. Skirtingai nei vegetacinės formos, cistos atsparios aplinkai, gali išbūti gyvybingos nuo kelių savaitių iki 2 mėnesių. Tačiau jos neatsparios aukštai temperatūrai ir tiesioginiams saulės spinduliams.

Paplitimas

Balantidiazė registruojama daugelyje pasaulio šalių: Švedijoje, Suomijoje, šiaurinėje Rusijos dalyje, Centrinėje ir Pietų Amerikoje, Bolivijoje, Filipinuose, Papua Naujojoje Gvinėjoje, Centrinėje Azijoje ir Islandijoje. Infekcija nėra labai paplitusi, kasmetinis paplitimas siekia 1 procentą. Dažniau ši liga registruojama besivystančiose šalyse, kur yra prastesnės gyvenimo sąlygos, bei vietovėse, kur žmonės verčiasi gyvulininkyste. Serga kaimo ir priemiesčio gyventojai, seni, nusilpę žmonės ir asmenys, auginantys bei prižiūrintys kiaules. Kiaulių fermose dirbančių žmonių užsikrėtimas balantidiazė kai kuriose šalyse siekia iki 28 procentų. Lietuvoje ši liga registruojama labai retai.

Infekcijos šaltiniu gali būti sergantis žmogus, kiaulės, galvijai, avys, smulkūs graužikai bei kiti gyvūnai, su išmatomis išskiriantys balantidijas. Ypač svarbus infekcijos šaltinis yra kiaulės. Įvairiose šalyse kiaulių užsikrėtimas balantidijomis svyruoja nuo 20 iki 100 procentų. Lietuvoje randama apie 70–90 procentų užsikrėtusių kiaulių. Užsikrėtusios kiaulės neturi ligos požymių, jos ne serga, o yra sveikos balantidijų nešiotijos, į aplinką išskiriančios labai didelius balantidijų vegetacinių formų ir cistų kiekius. Kiaulės šia liga užsikrečia per užterštą pašarą ar vandenį prarydamos balantidijų cistas.

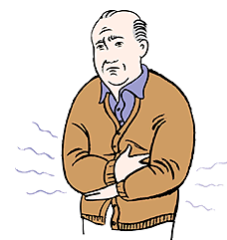
Žmogaus užsikrėtimo būdai

Žmogus užsikrečia balantidijoms patekus į virškinimo traktą per burną su užterštu vandeniu, maistu, per nešvarias rankas. Mechanškai ant savo kūno balantidijas ant maisto produktų, į vandenį vandenį gali pernešti musės, tarakonai bei kiti vabzdžiai. Žmogus gali užsikrėsti nuo sergančio balantidiazė žmogaus, tačiau dažniausiai užsikrečia nuo kiaulių per užterštas rankas, per kurias gali užkrėsti maisto produktus, vandenį ar kitus aplinkos daiktus.

Parazito vystymosi ciklas prasideda per burną į žmogaus virškinimo traktą patekus cistoms. Iš jų išsilaisvina balantidijos, kurios apsigyvena storjoje žarnoje ir dauginasi. Kartais vegetacinės balantidijų formos išskiria fermentus, kurie tirpdo žarnų gleivinę ir skverbiasi gilyn į pogleivį ir raumeninį sluoksnį. Susidaro gilios opos, dėl kurių gali prakiurti storoji žarna ir vystytis peritonitas. Vegetacinės formos virsta cistomis storosios žarnos turinyje, kai išmatos netenka vandens, ir su išmatomis pasišalina į aplinką.

Klinika

Ligos simptomai dažniausiai pasirodo 5–15 dieną po užsikrėtimo. Liga gali pasireikšti ūmia, lėtine ir besimptomė forma. Esant ūmiai ligos eigai pakyla aukšta temperatūra, jaučiamas silpnumas, galvos skausmai, sumažėja apetitas, atsiranda pilvo skausmai ir viduriavimas. Priklausomai nuo ligos sunkumo ligonis tuštinasi

nuo 3–5 iki 15–20 kartų per parą. Išmatos skystos, gleivėtos su pūlių ir kraujo priemaišomis, turi puvėsių kvapą. Negydant liga pereina į lėtinę formą. Esant lėtinei ligos eigai kūno temperatūra būna normali, lignonis tuština 2–3 kartus per parą. Išmatos skystos su gleivių ir retai – kraujo priemaišomis. Lėtinė balantidiazė gali tęstis 5–10 ir daugiau metų. Jai būdingi paūmėjimai (trunkantys 1–4 sav.) ir remisijos (trunkančios 3–6 mėnesius). Negydoma liga progresuoja, gali vystytis sunkios komplikacijos: ūmus apendicitas, žarnų perforacija ir peritonitas, pneumonija, kraujavimas iš žarnų.

Ligos diagnozavimas

Pajutus ligos simptomus reikia kreiptis į savo šeimos gydytoją dėl tyrimo ir gydymo. Liga diagnozuojama atsižvelgiant į kliniką, įvertinus laboratorinius, instrumentinius tyrimus bei epidemiologinius duomenis. Diagnozė patvirtinama išmatose radus *Balantidium coli* cistų ar vegetacinių formų. Kad tyrimas būtų tikslus, labai svarbu tiriamos medžiagos, tai yra išmatų, paėmimas ir greitas ištyrimas. Geriausia mikroskopu tirti šviežias išmatas, paimtas tuoj po lignonio pasituštinimo ar praėjus ne daugiau kaip 15 minučių. Išmatos negali būti užterštos šlapimu, vandeniu, dirvožemiu ar kita iš išorės galinčia patekti medžiaga. Jos renkamos į plastikinį vienkartinį indelį. Imama iš vienos porcijos kelių vietų. Tyrimui reikalingas išmatų kiekis yra graikinio riešuto dydžio. Išmatos netinkamos tyrimui, jei lignonis vartojo antibiotikus, antihelminčius vaistus. Dėl antibiotikų parazitai gali išnykti iš išmatų, todėl mėginys turi būti paimtas prieš šių vaistų vartojimą arba praėjus 5–10 dienų po vaistų vartojimo. Balantidijos su išmatomis išsiskiria periodiškai, todėl, jei pirmojo tyrimo rezultatas neigiamas, rekomenduojama išmatas tirti dar kelis kartus su kelių dienų pertraukomis. Gali būti naudojami kiti metodai: formalino-eterio koncentracijos metodas, trichromu dažyto tepinėlio mikroskopija ar *Balantidium coli* antigeno nustatymas išmatose.

Kartais atliekama sigmoidoskopija – storosios žarnos gleivinės apžiūra specialiu prietaisu. Šio tyrimo metu galima paimti tiriamos medžiagos (žarnos gleivinės) ir tirti dėl balantidijų.

Svarbūs epidemiologiniai duomenys: sąlytis su kiaulėmis, kelionė į skurdžias šalis, sąlytis su lignoniu, sergančiu balantidiazė.

Gydymas

Atsižvelgiant į balantidiazės formą skiriamas gydymas. Gdomi ir asmenys, neturintys ligos simptomų, bet su išmatomis išskiriantys balantidijas. Asmenys, persirgę balantidiazė, mediciniškai stebimi 1–2 metus. Jei per šiuos metus nepasireiškia jokių ligos simptomų, stebėjimas nutraukiamas.

Ką reikia daryti norint apsisaugoti nuo balantidiazės ?

- Plauti rankas prieš valgant ar maisto ruošimą, pasinaudojus tualetu, po darbo tvarte.
- Vengti tiesioginio kontakto su kiaulių išmatomis, darbe naudoti pirštines, specialius tik šiam darbui skirtus drabužius.
- Saugoti žmonių vartojamą vandenį bei maistą nuo užteršimo kiaulių bei žmogaus išmatomis.
- Negerti abejotino švarumo vandens jo tinkamai neapdorojus. Geriausia vandenį virinti arba filtruoti.
- Žalias daržoves, uogas, vaisius vartoti tik nuplautas švariu vandeniu.

Parengė

Užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės centro
gydytoja parazitologė Aušra Bartulienė